

The Millie Arbesfeld

Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

ETHICS OF WAR

*“Live and Let Live”
The Torah’s protest
Against a Warfare
Mentality*

Mrs. Yael Goldfischer
ט' חשוון תשע"ה • November 2, 2014

(1) דברים פרקים כ:א-כא:ט

א כִּי-תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל-אִיבֶיךָ, וְרֵאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ--לֹא תִירָא, מֵהֶם: כִּי-ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ, הַמַּעֲלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. ב וְהָיָה, כְּקָרַבְכֶם אֶל-הַמַּלְחָמָה; וּנְגַשׁ הַפֶּהֶן, וְדַבֵּר אֶל-הָעָם. ג וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, אֲתֶם קָרַבִּים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל-אִיבֵיכֶם; אֶל-יְרֵךְ לְבַבְכֶם, אֶל-תִּירָאוֹ וְאֶל-תַּחֲפוּזוֹ וְאֶל-תַּעֲרָצוֹ--מִפְּנֵיהֶם. ד כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם, הֵחֵלֵךְ עִמָּכֶם--לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם-אִיבֵיכֶם, לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם. ה וְדַבְּרוּ הַשּׁוֹטְרִים, אֶל-הָעָם לֵאמֹר, מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיַּת-חֹדֶשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ, יֵלֶךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמַּלְחָמָה, וְאִישׁ אֲחֵר, יִחְנַכֶנּוּ. ו וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרִם, וְלֹא חָלְלוֹ--יֵלֶךְ, וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמַּלְחָמָה, וְאִישׁ אֲחֵר, יִחְלֶלְנֵהוּ. ז וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַרְשׁ אִשָּׁה, וְלֹא לָקַחָהּ--יֵלֶךְ, וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמַּלְחָמָה, וְאִישׁ אֲחֵר, יִקְחָנָהּ. ח וְיִסְפוּ הַשּׁוֹטְרִים, לְדַבֵּר אֶל-הָעָם, וְאָמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרֵךְ הַלֵּבָב, יֵלֶךְ וְיֵשֵׁב לְבֵיתוֹ; וְלֹא יִמַּס אֶת-לֵבָב אֲחֵיו, כְּלִבְבוֹ. ט וְהָיָה פְּכֻלַּת הַשּׁוֹטְרִים, לְדַבֵּר אֶל-הָעָם; וּפְקֻדוֹ שְׂרֵי צְבָאוֹת, בְּרֹאשׁ הָעָם. { ס }

י כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר, לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ--וְקָרָאתָ אֲלֶיהָ, לְשָׁלוֹם. יא וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ, וּפְתַחְתָּ לָּהּ: וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ, יִהְיוּ לָךְ לְמַס--וְעַבְדוּךָ. יב וְאִם-לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מַלְחָמָה--וְצָרְתָּ, עֲלֶיהָ. יג וּנְתַנָּה ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּיָדְךָ; וְהִפְתִּיתָ אֶת-כָּל-זְכוּוֹתָהּ, לְפִי-תְרַב. יד רַק הַנְּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר, כָּל-שְׁלָלָהּ--תִּבְזוּ לָּךְ; וְאֶכְלַתְּ אֶת-שְׁלַל אִיבֶיךָ, אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ לָּךְ. טו כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-הָעָרִים, הַרְחֵקְתָּ מִמֶּךָ מְאֹד, אֲשֶׁר לֹא-מַעֲרִי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה, הֵנָּה. טז רַק, מַעֲרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ, נָתַן לָּךְ נִחְלָה--לֹא תַחֲתֶהּ, כָּל-נַשְׂמָה. יז כִּי-תִחַרֵּם תַּחְרִימֶם, תַּחֲתֵי וְהָאֲמָרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי, הַחִוִּי, וְהַיְבוּסִי--כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ, ה' אֱלֹהֶיךָ. יח לְמַעַן, אֲשֶׁר לֹא-יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת, כְּכֹל תּוֹעֲבֹתֶם, אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאַלְהֵיהֶם; וְתִטְאֲתֶם, לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם. { ס }

יט כִּי-תֵצֵאוּ אֶל-עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ, לֹא-תִשְׁחִית אֶת-עֵצָהּ לְנִדַּח עָלֶיהָ גְרֹזֶן--כִּי מִמֶּנּוּ תֵאָכַל, וְאִתּוֹ לֹא תִכְרַת: כִּי הָאָדָם עֵץ הַשֵּׁדָה, לְבָא מִפְּנֵיךָ בְּמִצּוֹר. כ רק עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַ, כִּי-לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא--אִתּוֹ תִשְׁחִית, וְכָרְתָּ; וּבְנִיתָ מִצּוֹר, עַל-הָעִיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מַלְחָמָה--עַד רִדְתָּהּ. { פ }

(2) גמרא סוטה מב.

תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בספר ואחת במלחמה, בספר מה הוא אומר? שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו; במלחמה מה הוא אומר? אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו

(3) רמב"ן (כ: ד - ה):

וטעם כי ה' אלוהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם - יזהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמר שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גיבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק שישבו לבם אל השם ויבטחו בישועתו ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו.

ואמר להושיע אתכם - שהם ינצלו במלחמה ולא יפקד מהם איש, כי יתכן שינצחו את אויביהם וימותו גם מהם רבים כדרך המלחמות. ועל כן צעק יהושע בנפול מהם בעי כשלישים וששה איש (יהושע ז ז - ט), כי במלחמת מצווה שלו לא היה ראוי שיפול משערת ראשם ארצה, כי לה' המלחמה. והנה הכהן שהוא העובד את השם יזהירם ביראתו ויבטיחם, אבל השוטרים ידברו בנוהג שבעולם.

פן ימות במלחמה - כי בדרך הארץ בכל המלחמות ימותו אנשים גם מכת הנוצחים. וציוה על השלשה האלה לשוב, כי לבו על ביתו וכרמו ועל אשתו ויננס:

(4) רשב"ם (כ: ח):

ילך וישוב לביתו - אם ירך לבבו ויָרָא מזלו.

פן ימות במלחמה וגו' - שיש נותן אל לבו כשהולך למלחמה ודואג שמא אין לי מזל לחנך את ביתי, או את אשתי או את כרמי ולכך גרם מזלי ללכת עתה למלחמה ומתוך כך ירא למות.

ושלשה מעשים הזכיר: בית, אשה וכרם. ולבסוף כולל כל הדברים: מי האיש הירא ורך הלבב - בין באלו שאמרנו בין בדברים אחרים. וכן בקהלת מונה ג' דברים וחוזר וכולל: מה יתרון לאדם.

(5) רש"י (כ:ה-ח)

(ה) ולא חנכו - לא דר בו. חנוך לשון התחלה: ואיש אחר יחננו - ודבר של עגמת נפש הוא זה:
 (ז) פן ימות במלחמה - ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות:
 (ח) ויספו השוטרים - למה נאמר כאן ויספו?
 מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן (פסוק ג - ד) שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי
 האיש ושני ושלישי כוהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע:
 הירא ורך הלבב - רבי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי
 יוסי הגלילי אומר: הירא מעבירות שבידו, ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על
 החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע
 כרם או ארש אשה:

6) Ioshephus Antiquities book 4 chapter 8

Do you also give leave to those that have lately built them houses, and have not yet lived in them a year's time; and to those that have planted them vineyards, and have not yet been partakers of their fruits, - to continue in their own country; as well as those also who have betrothed, or lately married them wives, lest they have such an affection for these things that they be too sparing of their lives, and, by reserving themselves for these enjoyments, they become voluntary cowards, on account of their wives.

(7) גמרא סוטה מד:

במה דברים אמורים במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה

8) Book of Macabees 1: chapter 3: 55-56

And after this Judas appointed captains over the people, over thousands, and over hundreds, and over fifties, and over tens.
 And he said to them that were building houses, or had betrothed wives, or were planting vineyards, or were fearful, that they should return every man to his house, according to the law.

(9) רש"י (כ:י):

כי תקרב אל עיר - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בעניין (פסוק טו) כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו':

(10) רמב"ן (כ:י):

כי תקרב אל עיר להלחם עליה וגו' - במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בעניין (פסוק טו), כן תעשה לכל הערים הרחוקות ממך מאד, לשון רש"י. כתב הרב זה מספרי (שופטים קצט): ששנו שם כלשון הזה, במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והכוונה לרבותינו בכתוב הזה, אינה אלא לומר שהפרשה בסופה תחלק בין שתי המלחמות, אבל קריאת השלום אפילו במלחמת מצווה היא, שחייבים לקרא לשלום אפילו לשבעה עממים, שהרי משה קרא לשלום לסיחון מלך האמורי, ולא היה עובר על עשה ועל לא תעשה שבפרשה, כי החרם תחרימים (פסוק יז): ולא תחיה כל נשמה (פסוק טז). אבל הפרש שביניהם כאשר לא תשלים ועשתה מלחמה, שציוה הכתוב ברחוקות להכות את כל זכורה ולהחיות להם הנשים והטף בזכרים, ובערי העמים האלה ציוה להחרים גם הנשים והטף:
 וכך אמרו רבותינו במדרש אלה הדברים רבה (ה יג), והוא עוד בתנחומא ובגמרא ירושלמי (שביעית פ"ו ה"א),

אמר רבי שמואל ברבי נחמני יהושע בן נון קיים הפרשה הזו, מה עשה יהושע היה שולח פרוסדיטגמא בכל מקום שהיה הולך לכבוש והיה כותב בה, מי שמבקש להשלים יבוא וישלים, ומי שמבקש לילך לו ילך לו, ומי שמבקש לעשות מלחמה יעשה מלחמה, הגרגשי פנה, הגבעונים שהשלימו עשה להם יהושע שלום, שלשים ואחד מלכים שבאו להלחם הפילים הקב"ה וכו', וכך אמר הכתוב בכולם (יהושע יא יט כ): לא הייתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה, כי מאת ה' הייתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם, מכלל שאם רצו להשלים היו משלימים עמם: ונראה שיש הפרש עוד בשאלת השלום, שבערים הרחוקות נשאל להם לשלום ושיהיו לנו למס ויעבדונו, אבל בערי (הערים): [העמים] האלה נשאל להם לשלום ומסים ועבדות על מנת שיקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז, ולא הזכיר הכתוב זה בפרשה הזאת, שכבר נאסר לנו בעובדי ע"ז (שמות כג לג): לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי כי תעבוד את אלוהיהם. ויתכן שלא נצטרך להודיע להם רק השלום והמסים והשעבוד, ואחרי שיהיו משועבדים לנו נגיד להם שאנו עושים משפטים בע"ז ובעובדיה בין יחיד בין רבים. וכן מה שנאמר כאן (פסוק יח): למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם. ואמרו בספרי (שופטים רב): הא אם עשו תשובה אינן נהרגים, בשבעת עממים הוא, והתשובה הוא שיקבלו עליהם שבע מצות שנצטוו בני נח לא שיתגיירו להיותם גרי צדק:

(11) רשב"ם (כ:ט)

כי ממנו תאכל - שהרי צריכים לך למאכל, לאחר שתתפוש העיר ותהיה שלך.

(12) רמב"ן (כ:ט-כ)

...אם כן, פירוש הפרשה לדעתם, שהזהירה תורה לא תשחית את עצה לכרות אותם דרך השחתה שלא לצורך המצור, כמנהג המחנות. והטעם, כי הנלחמים משחיתים בעיר וסביב הארץ אולי יוכלו לה, כעניין שנאמר (מ"ב ג יט): וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו, ואתם לא תעשו כן להשחיתה, כי תבטחו בשם שיתן אותה בידכם. כי האדם עץ השדה הוא, ממנו תאכל ותחיה, ובו תבוא העיר מפניך במצור, לומר אתה תחיה ממנו אחרי שתכבוש העיר, וגם בהיותך במחנה לבא מפניך במצור תעשה כן.

(13) רש"י (כ:ט)

כי האדם עץ השדה - הרי כי משמש בלשון דלמא. שמא האדם עץ השדה להיכנס בתוך המצור מפניך להתייטר בייסורי רעב וצמא כאנשי העיר למה תשחיתנו:

(14) ראב"ע (כ:ט)

..מלת לא, לא יתכן להיותה נחסרת, כי הטעם יהיה להפך. ...וזה הטעם איננו נכון בעיני, כי מה טעם לאמר: לא תשחית עץ פרי כי איננו כבני אדם, שיוכל לברוח מפניך? ולפי דעתי: שאין לנו צורך לכל זה וזה פירוש כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות, כי האדם עץ השדה. והטעם: כי חיי בן אדם הוא עץ השדה, וכמוהו: כי נפש הוא חובל כי חיי נפש הוא חובל.

(15) רמב"ם הלכות מלכים פרק ו

הלכה ח - אין קוצצין אילני מאכל שחוץ למדינה ואין מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו, שנאמר לא תשחית את עצה, וכל הקוצץ לוקה, ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים, או מפני שמזיק בשדה אחרים, או מפני שדמיו יקרים, לא אסרה תורה אלא דרך השחתה. הלכה י - ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים, וקורע בגדים, והורס בנין, וסותם מעין, ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר בלא תשחית.